

16. Isus ozdravlja slijepca od rođenja (9,1-41)

Uvodne napomene

Iv 9 prikazuje ozdravljenje slijepca od rođenja i remek-djelo je Ivanovog dramatskog pripovijedanja, u njemu nijedna riječ nije suvišna. Motiv *svjetla svijeta* (9,5) i aluzija na bazen Siloam (9,7.11) diskretno ga povezuju s blagdanom Sjenica radi kojeg je Isus u Jeruzalemu. Motiv *svjetla* sada dostiže svoj puni razvoj: Isus će ponoviti da je *svjetlo svijeta* (9,5), a događaj s bivšim slijepcem funkcionira kao ilustracija prethodnih Isusovih iskaza.

Nakon što je najavljen kao *život koji je ljudima svjetlo* (1,4), Isus je očitovao život nudeći *riječ života* (6,68), *kruh života* (6,35), obnavljajući fizički život ozdravljanjem (4,46-54; 5,1-15) i otvarajući vrata vječnom životu putem opraštanja grijeha (8,1-11). Upravo nakon opraštanja grijeha preljubnici, Isus je svečano izjavio: *Ja sam svjetlost svijeta* (8,12).

Svjetlo, koje ljudima isijava iz života u Isusu (1,4), u Iv 9 stavljeno je u igru s Isusovom moći da povрати vid slijepcu. Tako se na konkretan način *život* koji je u Isusu očituje kao svjetlo koje podrazumijeva fizički vid. Dakako, pošto kod Ivana ništa ne ostaje samo na fizičkoj razini, binomij *svjetlo/tama* tj. *vidjeti/bit* *slijep* u ovoj zgodi postaju oznake za tip egzistencije koju pojedinac živi.

Život i svjetlo su međusobno duboko povezani – doći na svjetlo znači roditi se. Svako područje života čovjeku postaje jasnim i korisnim tek kada dođe pod svjetlo njegove inteligencije. Svjetlo jest i ljubav jer ona srcu daje specifično „svjetlo“ da može gledati novim očima. Stoga je *svjetlo* preduvjet ljudskog postojanja: ono daje postojati i spoznavati, uživati i ljubiti. Suprotnost svjetlu jest tama i noć, sljepoća i zabluda, žalost i mržnja – smrt.

Jedno od klasičnih pitanja teodiceje i općeljudskog razmišljanja (ako Bog postoji i ako je dobar, zašto dopušta zlo?), ovdje će dobiti svoj praktični i ujedno simbolični odgovor. Upravo će darom svjetla i ovo pitanje izići iz mraka.

I ova zgoda počinje ozdravljenjem u subotu (kao i Iv 5,1-18) i ta činjenica najavljuje da će i ovaj odlomak pripadati među velike kontroverzije Četvrtog evanđelja. U tom smislu predstavlja nastavak diskusije koja je započela na Blagdan sjenica i trajala tijekom Iv 7-8. Specifično jest što ovdje Isus nakon čuda ostaje u drugom planu a u središtu pažnje ostaje bivši slijepac koji tijekom niza dijaloga tj. polemika postupno napreduje u shvaćanju Isusovog identiteta i tako nakon fizičkog zadobiva i duhovno svjetlo.

Ovaj odlomak prema nekima odražava obrise ranokršćanske liturgijske prakse jer *prosvjetljenje* je bio ranokršćanski izraz za krsno obraćenje, (usp. Heb 6,4; 10,32 i Justin, *Apologija*, 1.61.13). Pitanja i odgovori u 9,35-38 mogu odražavati ivanovska krsna ispitivanja koja su imala cilj da vjernici ispovjedu Isusa kao Sina Čovječjega koji je sišao s neba. U ranokršćanskoj umjetnosti kakvu susrećemo u katakombama ozdravljenje slijepca bilo je simbol krštenja.

Priповјedna (narativna) dinamika Iv 9

Pri susretu sa slijepcem, na pitanje učenika o uzroku sljepoće (u ono doba smatralo da je bolest posljedica grijeha), Isus umjesto uzroka odgovara o svrsi: sljepoća ovog čovjeka jest prilika za Božji zahvat, za očitovanje da je Isus *svjetlo svijeta* (9,5). Kao dokaz ozbiljnosti svog govora, Isus mu vraća vid i šalje ga da se okupa na kupalištu Siloam (9,6-7). Iv naglašava da Siloam znači *poslanik* (9,6): s obzirom da je za njega Isus poslanik Očev (9,4), ovom podudarnošću želi reći kako će njegovom snagom će ovaj slijepac progledati!

Umjesto očekivanog jednodušnog priznanja za ono što je Isus učinio, dolazi do podvojenih pa čak i neprijateljskih reakcija. Upravo će ovdje evanđelist izvršiti prijelaz na drugu razinu: sa fizičkog sljepila pažnja se usmjerava na odnos pojedine osobe prema Isusu-Svjetlu svijeta jer tu se očituje egzistencijalna pozicija *stajanja u tami/svjetlu* i *(ne)prihvatanja svjetla* pojedinog lika. Sada će uslijediti čitav niz ispitivanja tijekom kojih slijepac i njegovi sugovornici zauzimaju svoj osobni stav prema Isusu.

Od pet evidentiranih reakcija, samo je posljednja pozitivna i prihvatljiva kao model za nasljedovanje. Druge su evidentirane zato da bi ih čitatelji postali svjesni i da se lakše odrede prema njima.

Prvi tip reakcije jest znatiželja (9,8-12): susjedi i znanci pitaju za činjenicu i okolnosti ozdravljenja; nakon dobivenih informacija prestaje zainteresiranost i mogući hod prema Isusu, *Svjetlu svijeta*.

Drugu reakciju (9,13-17) predstavljaju oni koji su više zainteresirani, vatreno raspravljaju, ali zbog uvjetovanosti predrasudama itd. ne uspijevaju doći do jasne spoznaje koju će interiorizirati. Tako se farizeji dijele na tome što je Isus subotom (9,14) umiješao pljuvačku i kal (9,6). Struja koja ne simpatizira Isusa nastoji raskrinkati čudesnost a time i auru nadnaravnosti ovog događaja. S obzirom da i SZ i NZ smatraju kako i grešnici mogu činiti čudesa da bi zaveli narod, neki zaključuju da Isus *nije od Boga* (9,16). Time očituju sljepilo jer ne prepoznaju *Svjetlo svijeta*. Bivši sljepac pokazuje da, za razliku od njih, na duhovnoj razini počinje razaznavati *svjetlo*: za Isusa kaže *prorok je* (9,17).

Treći tip reakcije (9,18-23) predstavljaju neki od farizeja koji ne žele prihvatiti činjenicu ozdravljenja i sumnjaju u postojanje sljepoće te dozivaju roditelje da im to potvrde, no ni oni žele zastupati ozdravljenje te se distanciraju i teret svjedočanstva, zbog njegovih teških posljedica – isključenja iz zajednice (9,22-23), prebacuju na ozdravljenika.

Četvrtu reakciju (9,24-34) predstavljaju farizeji koji zauzimaju novi tip stava: videći kolebljivost njegovih roditelja, pokušavaju ozdravljenika pridobiti da Isusa okvalificira grešnikom i tako „riješe problem“! Međutim, ozdravljenik razvija svoju misao polazeći od gole činjenice zadobivenog vida, na temelju koje zaključuje da Isus dolazi *od Boga* (9,33).

Time je odgovorio na početno pitanje o mogućnosti postojanja Boga i zla u svijetu: za njega, koji je doživio prosvjetljenje, Bog postoji i on je iskusio njegov zahvat. Ostaje, dakako, neriješenim pitanje zašto neće svi bolesnici zadobiti ozdravljenje? No, ostaje isto tako, mogućnost da i oni, unatoč bolesti, dobiju iskustvo Božje blizine i *svjetla*; time teodicejski aspekt ovog problema ide svome rješenju. A patnja i zlo u svijetu i dalje ostaju prisutnim...

Ovim činom bivši slijepac je učinio prijestup (usp. 9,22) zbog kojega ga izbacuju iz zajednice (9,34-35) iako još nije postao kršćaninom! Sada je ostao sam, njegovi su ga se odrekli a Isusa još nije ugledao svojim očima! No, ipak je odrešit i kao takav pogodan za svjedoka.

Petu reakciju (9,35-41) predstavlja sam ozdravljenik koji, nakon što ga Isus pronade (εὕρων αὐτόν) i kad bude čuo tko je Sin Čovječji, doživjet će još jednu iluminaciju i pristat će uz nju. Isus ga ne ostavlja samog, on ga ne napušta! Tako, unatoč protivnim društvenim okolnostima, on postepeno raste u spoznaji Isusove osobe sve dok ne uspije izreći ivanovski presudnu ispovijest vjere: *vjerujem, Gospodine* (9,38). Ova vjeroispovijest i klanjanje koje iskazuje Isusu su najveći izraz vjere u Isusovo božanstvo u preduskrsoj etapi Evandelja po Ivanu.

Zaključni komentar

Sve veći niz pitanja kojima je bivši slijepac podvrgnut, sve veće neprijateljstvo i sljepoća onih koji postavljaju pitanja i koji su ga izbacili iz sinagoge, rastuće ozdravljenikovo prihvaćanje Isusa za vrijeme saslušanja (što odražavaju njegovi odgovori isljednicima: r. 11 *čovjek koji se zove Isus*; r. 17 *Prorok je*; r. 33 *čovjek koji je od Boga*; r. 38 *Gospodin*) te razumljivi pokušaj roditelja da izbjegnu zauzimanje stava za ili protiv Isusa – sve ovo je majstorski ukomponirano u dramu koja iznosi povijesno-spasenjsku bilancu Isusovog dolaska na svijet: oni koji tvrde da vide postali su slijepi, a oni koji su bili slijepi zadobili su vid (usp. Iz 6,9-10).

Tri puta slijepac ispovijeda svoje neznanje (9,12.25.36) a farizeji, teološki naobraženi, tri puta preuzetno smatraju da znaju istinu o Isusu (9,16.24.29).

Međutim, na koncu se vidi da je njihova učenost zapravo zamaskirano neznanje. Dok oni ustrajno odbijaju istražiti istinu o Isusu, slijepčevo neznanje postupno ide prema pravom poznavanju – on nije poput njih manipulirao činjenicama nego zdravom pameću običnog čovjeka slaže elemente jedan do drugoga i, kad spozna je istinu, ne trguje njome niti se daje ustrašiti. Tek kad je postao spreman raskrstiti sa „istinom“, a zapravo ideologijom, svijeta u kojem živi, tek tada ga istina kojoj se povjerio može iznijeti iz njega i dovesti pred spoznaju Krista.

Često se znade reći da je vjera slijepa. To čine oni koji vjeru zamjenjuju za iracionalnost praznovjerja, koja je jednako prisutna u onima koji sebe uvjeravaju da vjeruju kao i među onima koji sebe uvjerali da ne vjeruju. Međutim,

kršćanska vjera je u osnovi *gledanje, promatranje*. Jer čovjek je od svog rođenja slijep; njegove oči, više nego prozori kojima promatra drugoga, projekcija su njegovih fantazija koje smatra istinom. Naime, tama i strah nukaju ga da zatvara oči. Tada na njegovim vjeđama počinje projiciranje unutarnjih napetosti i strahova. Samo svjetlo ljubavi omogućit će mu da otvori oči i ugleda ono što jest. Stoga nije čudo da tekst završava prikazom slijepca koji je oči otvorao jer je želio vidjeti i u tome je na koncu uspio. Oni koji nisu željeli gledati drugoga, nego samo ono što je „kuhalo“ u njihovoj nutrini, na koncu ostaju slijepi za stvarnost oko sebe.

Prema koncu zgrade iz središta pažnje izlazi ozdravljenikova biološka sljepoća a kao pravi, i jedino bitni, ostaje duhovni vid sljepoće. Stoga je Isusov govor o sljepoći (9,41) upravljen kako nesposobnosti duhovnog razlučivanja, tako i nespornosti tražiti i susresti *svjetlo svijeta*. Farizeji koji ne žele razumjeti utonuli su u moralnu i duhovnu sljepoću veću i pogubniju od one u kojoj se nalaze osobe fizički slijepi od rođenja.

Slijepac je nakon niza susreta i otpora (tko zna koliko ih je susreo u svojoj nutrini?) ipak išao prema otkrivanju istine i našavši je postao slobodan – slobodan i od predrasuda u sebi, oko sebe, slobodan od ucjene koju mu nameće okolina. Zato je ova zgodna slika našeg stanja i postavlja nam pitanje – da li sam poput njega, čovjek koji neutrašivo i nezaustavljivo daje Istini da govori, idem li prema njoj i tako nadilazim sebe, ili – poput pojedinih likova iz njegove okoline – ostajem u granicama onoga što znam, a Istinu pokušavam „objasniti“ a zapravo je gušim svojim interesima, komocijom, (ne)znanjem i tako ostajem *slijepac* koji na Drugoga, na život koji je pored mene projiciram svoj unutarnji svijet, iznutra na vjeđama vrtim svoje strahove, lijenost a za sve vrijeme govorim – „vidim!“..?

Logos, Riječ i Svjetlo svijeta, objavljujući Istinu, čovjeka stavlja u krizu, u situaciju u kojoj on postaje *krites* – treba je prosuditi i odrediti se prema njoj. Pošto Istinu ne može mijenjati, čovjek jedino može, u njezinu svjetlu, odrediti sebe. Priznajući je, pokazuje se istinitim, a negirajući je predstavlja se lažnim i tako se svrstava uz Oca laži (8,44).

No, u čovjeku ključna stalna borba, i za onog koji *dolazi svjetlosti* (usp. 3,20-21), a i za onog koji ostaje u tami. Onaj koji dolazi svjetlosti u sebi osjeća stalno protivljenje tamnih predjela svoga bića; onoga koji ostaje u tami kopka širenje svjetla koje promatra oko sebe i koje se čini nezaustavljivim. U svakom od nas traje ova borba jer *tijelo žudi protiv Duha, a Duh protiv tijela; to se jedno drugomu protivi da ne činite što hoćete* (Gal 5,17). Dok činimo dobro, osjećamo zov zla, a kad se prepustimo zlu osjećamo prijekor savjesti koja zove dobru. U takvoj dramatičnoj borbi odvija se čovjekov hod od tame k svjetlu, od smrti ka životu. Duhovnost se sastoji u prepoznavanju ove dinamike, uočavanju onoga što nam oduzima slobodu i tako nas ometa da prionemo dobru. Prionuti uz duhovnost, osim što nas približava Bogu, u nama otvara nove prostore slobode.